

PSIHOANALIZA I UMETNOST

Gordana Dedić

UDK: 615.851.3:741.02

Klinika za psihijatriju, Medicinski fakultet
Vojnomedicinske akademije, Univerzitet
odbrane, Beograd, Srbija

UVOD

Likovno izražavanje je samo jedan od načina na koji ljudi razumeju i oblikuju stvarnost. Neverbalno mišljenje je uobličeno još pre nego što čovek progovori. Tako, bebe svakako razmišljaju, iako još uvek ne govore. Postoji i mišljenje u slikama koje je jedan iskonski način komunikacije kojim se često lakše može doći do emocija nego isključivo rečima. Umetnik projektuje svoje psihološko biće putem umetničkog medija, a stvoreno umetničko delo je proizvod takve projekcije. Kao

Kratak sadržaj

Svako umetničko delo je povezano sa podsvešću umetnika. Podsvesne želje i fantazije umetnika se kroz umetničko stvaranje probijaju u spoljni svet. Kao stvaralački proces, umetnost je i sama psihološki proces. Stvaranje umetničkog dela je proizvod deprivacije osnovnih potreba i nagona koji postoje u čoveku. Proces umetničkog stvaranja je produkt unutrašnjeg konflikta koji je izražen putem slika i simbola, koje je ego obradio sublimacijom. Umetnik projektuje svoje psihološko biće putem umetničkog medija, a stvoreno umetničko delo je proizvod takve projekcije. U triangularnom odnosu umetnik-umetničko delo-publika, u radu se razmatraju pitanja: šta je umetnost, da li postoje karakteristične crte ličnosti umetnika i koji psihološki procesi stoje iza stvaranja umetničkog dela, kao i način na koji umetnost utiče na posmatrača.

Ključne reči: psihoanaliza, umetnost, psihoterapija

stvaralački proces, umetnost je i sama psihološki proces. U žiži istraživanja psihologije umetnosti su pitanja kako nastaje i kako deluje umetničko delo. Psihologija umetnosti ima tri oblasti istraživanja. Prva je vezana za proučavanje umetnika, druga za proučavanje stvaralačkog procesa i psiholoških zakona prisutnih u umetničkim delima, dok se treća bavi delovanjem umetnosti na posmatrača (tzv. psihologija publike).

Psihoanaliza je samo jedan način, jedan okvir, na koji se može posmatrati i tumačiti umetničko delo, a umetnici

i njihova umetnička dela se mogu istražiti u okviru psihoanalize. Psihoanalitičko objašnjenje nije jedino, ali je često vrlo prihvatljivo.

U triangularnom odnosu umetnik-umetničko delo-publika, aktuelna su pitanja: šta je uopšte umetnost, da li postoje karakteristične crte ličnosti umetnika i koji psihološki procesi stoje iza stvaranja umetničkog dela, kao i način na koji umetnost utiče na posmatrača.

PSIHOANALIZA UMETNIČKOG STVARANJA

Frojdovo gledanje na umetnost bilo je u skladu sa njegovom osnovnom idejom principa zadovoljstva. Čovek teži da izbegne bol i nezadovoljstvo koje mu nameće realnost, a da istovremeno doživi zadovoljstva u svetu koji ga okružuje [1].

Prema ranijim psihoanalitičkim idejama, svako umetničko delo je povezano sa podsvesću stvaraoca. Kroz umetnost se podsvesne želje i fantazije probijaju u spoljašnji svet. Stvaranje umetničkog dela je produkt unutrašnjeg konflikta koji je izražen putem slika i simbola, koje je ego obradio sublimacijom.

Proces umetničkog stvaranja je proizvod deprivacije (osujećenja) osnovnih potreba i nagona koji postoje u čoveku. Kad god osoba ne postigne zadovoljavanje svojih potreba, da ne bi bila frustrirana, što može da rezultira neadekvatnim ponašanjem, ona pribegava imaginarnom zadovoljavanju potreba. Na imaginaciji se baziraju, kako umetničko stvaranje, tako i po-

jave kao što su snovi, dnevno sanjarenje i igre u detinjstvu. U objašnjenju distinkcije između umetnika i sanjalice, može se reći da sanjalice sanjaju da stvaraju, dok umetnik eksternalizuje svoje snove.

Psihoanaliza smatra da je umetnost u bliskom odnosu s čovekovim nesvesnim, koji se pojavljuje u vreme kada je umetnost stvorena. Dakle svest dolazi kao sredstvo tumačenja, nakon što je umetničko delo stvoreno. Možemo reći da je u psihoanalizi, senzualni ego, rezultat kombinacije svesti i nesvesnog stanja ljudi. Umetnost kao ljudsko delovanje proizilazi iz svesnosti i nesvesnosti kreatora. Umetnost uključuje niz iskustava i događaja umetnika i kroz ono što on prolazi u svom životu. Nesvesno igra glavnu ulogu u oblikovanju rada kroz umetnikov um. To je zapravo metoda slobodne asocijacije koju Frojd koristi u lečenju svojih pacijenata [1].

Nadrealisti su aktivno istraživali manifestacije podsvesnih sadržaja u umetnosti. Slike su vizuelna predstava analize snova, podsvesnih želja kao i halucinacija i slobodnih asocijacija.

Ernst Kris (*Ernst Kris*) je smatrao da umetnička dela predstavljaju relativno autonomne funkcije ega. Akcenat je prebačen sa umetnika na samo delo. Uveo je koncept *regresije u službi ega* kako bi objasnio poreklo kreativnosti. Regresija u službi ega je u suštini, popuštanje funkcija ega kako bi se dozvolilo primarnim procesima da izađu na videlo. Umetnost je sigurno mesto u kojem granice primarnog i sekundarnog procesa mogu biti prevaždene, dok je ego umetnika toliko do-

bro strukturisan da je u stanju da toleriše uranjanje u nesvesno, a da ne poremeti psihički ekvilibrijum. Vinikot (*Donald Winnicott*) ističe da se kreativni proces stvara još u detinjstvu i postaje osnova za kasnija kreativna iskustva, čemu je pridao termin *tranzicioni prostor*. Igra, umetnost, religija i snovi predstavljaju derivate tranzicionog (prelaznog) objekta. Prema teoriji objektnih odnosa, svaka umetnost obuhvata prostor između iluzije i realnosti. Oto Rank, veruje da je stvaranje umetničkog dela neka vrsta formule besmrtnosti i pokušaj da se prevaziđe "konačnost".

Melani Klajn (*Melanie Klein*) je jedna od prvih psihoanalitičara koja je predstavila ideju da žalost može biti izvor kreativnosti. Dr Knafo preuzima ideju žalosti kao izvor umetnosti i razrađuje je dalje, povezujući je sa kapacitetom za simbolizaciju. Reč "simbol" potiče od grčke reči *simbolein*, što znači "ponovo se ujediniti." Po njenom mišljenju, moć simbolizacije predstavlja sposobnost da se traži i prepozna ono što nedostaje ili što je odsutno. Kroz proces simbolizacije, koji bi mogao da se integriše u umetničkoj praksi, pojedinac stvara mogućnost spajanja sa osobama ili predmetima koji mu nedostaju. Umetnik može biti u žalosti zbog različitih razloga: zbog gubitka voljene osobe, rasturenog doma, srušenih snova, gubitka roditelja, smrti dragih osoba. Za ovu vrstu umetnika i umetničkih dela, posmatranje iz psihološke perspektive može biti prilično plodno.

Dr Knafo izražava ideju da stvaranje umetničkog dela predstavlja odgovor na traumu, čime umetnost postaje

jedan od najinspirativnijih primera snage ljudskog duha kroz koji se umetnici oslobađaju osećanja žrtve. Ova kreativna transformacija traume, kada je neko u stanju da stvori umetničko delo iz svog traumatskog iskustva i koristi ga kao način da se pokrene i komunicira sa drugima koji su prošli kroz sličnu situaciju, je duboko dirljiv i moćan izraz da se sa drugim ljudima može podeliti ovo iskustvo. Ona nudi pogled da žalost, nešto što je izgubljeno, stvara mogućnost za obnovu. Žalost, u tom smislu, predstavlja pozitivan proces koji ne ostavlja osobi osećaj praznine. S druge strane, to stvara prostor u kome se mogu napraviti nove veze sa drugim ljudima, kao i da se ponovo otkrije pristup sećanjima koja su bila potisnuta. U najširem smislu, žalost može pomoći da se da smisao onome nečemu ili nekome ko je izgubljen. Bes i tuga mogu biti oslobođeni, te pojedinac dolazi na mesto gde on ili ona može ponovo da se rodi u psihološkom smislu. Stvaranja umetničkog dela tokom ovog procesa može biti moćno, jer daje opipljivu vezu sa objektima koji on ili ona simbolično pokušavaju da putem žalosti održe u životu u svojim srcima.

Ipak, moglo bi se reći, da je sada još važnije za umetnike, psihoanalitičare i druge kreativne profesionalce da dozvole svojim pretenzijama prema drugima da se suoče sa nekim od gorućih problema sa kojima se suočava svet danas. I umetnici i psihoanalitičari nude jednu stvar koja je svetu očajnički potrebna: nadu. Nadu za kreativnu transformaciju kulture. Nadu za manje nasilnih ratova i represivnih političkih

režima. Nadu za pravedniju svetsku ekonomiju. Nadu za više igre. Mogućnost ljudi da se razbude i uzmu sudbinu u svoje ruke je zajednička vizija i za umetnike i za psihoanalitičare. I jedni i drugi pokušavaju da naprave trajne i pozitivne promene u svetu, čak i samo kroz jedno umetničko delo ili kroz transformaciju života čoveka.

Odluka stvaranja umetničkog dela nije samo manifestacija psihe, takođe je i "dubok i inteligentan proces" koji se javlja spontano, van kontrole i iznenađujuće je transformativnog ishoda. I paradoksalno, motiv umetničkog dela je takođe značajan, jer predstavlja podsvesnu manifestaciju, i deluje suptilno izvan svesnih namera, misli i percepcija.

Umetnost integriše šta se dešava unutar i izvan svesnih misli, vidljivih i nevidljivih delova stvaralačkog procesa. Kroz umetnički izraz se transformišu najteže i najproblematičnije stvari za šta umetnik koristi svoju energiju pri stvaranju. Imajući priliku da rade sa drugima u izražavanju svojih duhovnih vrednosti, strasti, potreba, nevolje i radosti kroz umetnost, pouzdan je način da se paradoksalno otkrije šta je umetnik želeo da prikaže u svom umetničkom delu.

Proces stvaranja omogućava da se posmatraju najdublji nivoi psihe. Ali žalost nije jedini način na koji se može razmatrati zašto umetnik može da stvara umetničko delo. Još jedna motivacija može biti u igri. To bi mogla biti igra sa estetskim oblicima, igra rečima, igra sa kolegama, igra sa rodnim ulogama. Igra sa igrom.

Prema savremenim shvatanjima osnova umetnosti nije neuroza niti je potreban unutrašnji konflikt da bi nastalo umetničko delo. Umetnost proizilazi iz talenta. Takođe, pri analizi umetničkog stvaranja akcenat je prebačen sa umetnika na samo delo jer se ličnost umetnika tokom stvaranja prenosi na umetničko delo. Umetnik upisuje deo sebe u svoje radove [2,3].

Umetničko delo

Umetničko delo ne treba samo posmatrati, umetničko delo treba razumeti. Sadržaj slike i okolnosti pod kojima je ona nastala nisu nevažni, ali ne treba dopustiti da zavedu posmatrača do te mere da sliku posmatra samo sa tog stanovišta. Umetnik ne stvara u transu, niti u afektu, niti bez promišljanja u svom radu, ne bez rešavanja problema forme. Pravi estetski doživljaj i istinska analiza jednog umetničkog dela mogu se postići samo preko razumevanja upravo tog likovnog aspekta u delu.

Ako je umetnost stanje duha, odnosno *složen psihički proces balansiranja potencijala ličnosti*, onda je umetničko delo hipnogeni objekat koji izaziva *hipnogeni efekat*, nalik na san, što ga upravo i izdvaja od svakodnevnog, običnog zbivanja i što ga razlikuje od ostalih, običnih, neumetničkih stvari. Umetničko delo je individualna kreacija, predstavlja ono što je umetnik lično zamislio i doživeo. Umetničko delo reflektuje moralne principe i razmišljanja umetnika [4].

Posmatrajući osnovne karakteristike psihoanalitičkog metoda tuma-

čenja umetnosti uočava se da postoji opšteprisutnost određenih tema iz sveta fantazije, da je repeticija tema veoma prisutna kod pojedinih umetnika, posebno u mitološkoj umetničkoj tradiciji. Iste teme se ponavljaju u mašti umetnika kao incest, krivica, autoritet, agresija itd. U umetničkom delu postoji centralni psihoanalitički problem autoriteta, Edipovog kompleksa i griže savesti. Postoji borba između nagonskih sila i društvenih zakona, od čijeg ishoda zavisi šta će čovek biti: neurotičar, zločinac, samoubica, fantasta ili normalno, uravnoteženo društveno biće. Teme se mogu ponavljatu u jednom istorijskom razdoblju, što može pomoći u sagledavanju društvenih karakteristika datog perioda. Svako umetničko delo vezano je za određeni društveni kontekst, stvoreno u naročitom okruženju i tek kad se stekne bar osnovni uvid u idejno-ideološke okolnosti u vreme njegovog nastanka, njegovu poziciju unutar razvojnog toka umetnosti i sazna nešto više o životu njegovog tvorca, tek tada je moguće steći realniju sliku o delu i više ga ceniti [3]. Američko-indijanski mitovi ukazuju na potragu za arhetipskim simbolima američko-indijanskih, mitskih i psihoseksualnih motiva, kao i mandala, koje otkrivaju ogromni psihički nemir ali i dar simboličke reprezentacije selfa autora koji su ih stvarali. Ukoliko se iste teme ponavljaju kod jednog umetnika, mogu imati značaj u smislu analize stvaralačkog procesa i motiva koji su značajni za tog umetnika. Ponavljanje istih tema mogu značiti i izbegavanje drugih tema, što se takodje može analizirati. Posmatrajući

povezanost umetnikovog života i njegovog dela, uočava se da postoji korelacija ranog životnog iskustva umetnika i sadržaja umetničkog dela. Ovo je posebno značajno ukoliko se odnosi na iskustva iz ranog detinjstva umetnika. Pri tom se mora voditi računa da se pri traženju ove korelacije ne ograničava samo na spoljašnje događaje. Kod umetnika, kroz stvaranje umetničkog dela, rana životna iskustva mogu ukazati na konflikte, kao i na modele razrešavanja konflikata koji dolaze kroz izbor tema umetničkog dela, gde se pojavljuju kao simboli koji imaju mnogostruko značenje. Sve ovo dalje utiče i na diferencirane odgovore publike.

Rane traume zahtevaju trajnu potrebu za aktivnošću koja je u dečjem dobu u traumatičnom momentu delovala olakšavajuće. Ono što je u dečjem dobu doživljeno pasivno, u kasnije životu ima tendenciju da se realizuje i aktivno ponavlja. Tako glumac uživa u brznoj transformaciji uloga, modni crtač ima želju da ukrašava i sl.

Učenje o umetnikovoj imaginaciji i kreativnim kapacitetima ukazuje da postoji korelacija telesnog iskustva i rada mašte, koji su u skladu sa telesnom konstuticijom umetnika koja je pod uticajem naslednih svojstava. Pri tom korelacija motiva i forme umetničkog dela ukazuje da postoji čvrsta povezanost između psihičkog sadržaja i oblika umetničkog izražavanja.

Gipkost potiskivanja ukazuje da su veliki umetnici manje podložni ograničenjima u odnosu na kulturne i istorijske uslove. U prilog navedenom, fleksibilnost kod umetničkog stvaranja

postoji u odnosu na nametanje ideja, što povećava njegovu fleksibilnost.

Odnos psihološkog i estetskog najčešće su u pozitivnoj korelaciji, mada ima i odstupanja. Umetnički značajno delo može imati veliki psihološki značaj za umetnika (primer je kič). Obrnuto je ređe, da umetnički vredno delo ima manju psihološku vrednost za umetnika [3].

Umetnik

Psihoanalitički doprinos sagledavanju rada jednog umetnika daje mogućnost da se dobije kompletna slika i značajnost njegovog umetničkog dela, kao i psihičkog stanja tokom stvaranja umetničkog dela. U tom smislu je potrebno je upoznati značajne životne događaje jednog umetnika, razumeti njegovu ličnost, značenja koja on pridaje pojedinim ljudima ili događajima, upoznati njega i njegov svet u kojem je živio i koji ga okružuje. Na ovaj način su fundamentalni koncepti psihoanalize pomešani sa estetskim studijama dela umetnika.

Frojd je na umetnika gledao kao na neurotičara koji se putem kreativnih impulsa bori sa sopstvenim psihičkim pritiscima i konfliktima. On je verovao da umetnici kroz stvaranje umetničkog dela istovremeno sprečavaju sa jedne strane svoj psihički slom, a sa druge im ono doprinosi izlečenju [1].

Traganje za osvetljavanjem ličnosti umetnika i načina na koji se ona prelama na umetničko delo nema za cilj objašnjavanje genijalnosti stvaraoca, već ukazivanje na motive koji dovode do nametanja određenih tema u nji-

hovom stvaralaštvu. Bez postojanja unutrašnjih konflikata koji postoje u umetniku nema velikih umetničkih dela, kao ni potrebe za stvaranjem [4].

Psiholozi su često težili da kroz stvaralaštvo umetnika objasne njihovo mentalno stanje. Umetnički izrazi se koriste u dijagnostičke svrhe jer se vidi mogućnost da se manifestuje neka vrsta psihopatologije koju umetnici kroz svoje umetničko delo izražavaju. Za tu svrhu, analiza autoportreta umetnika je analiza nesvesnog umetnika koja može pomoći da se shvate umetnici i njihova dela i da posmatrače bliže dovedu do stvarnog značenja njihovih slika.

Autoportret je odraz umetnikovih mentalnih zbivanja i ima najveću povezanost sa unutrašnjim mislima umetnika. Autoportreti su radovi o nesvesnom, radovi o umetnikovoj imaginaciji i načinima na koje oni percipiraju sebe. Autoportreti su kao autobiografija jer odražavaju i predstavljaju autorovo nesvesno. Autobiografije i autoportreti su ključne tačke po kojima je odnos između psihoanalize i umetnosti moguće objasniti.

Umetnik koga su psiholozi verovatno najviše analizirali je Van Gog (Vincent van Gogh). Smatra se da se kroz posmatranje stotine njegovih autoportreta mogu pratiti sve faze, usponi i padovi, u njegovom psihičkom životu [5,6]. Psihonalitičarima je posebno zanimljiva umetnica Frida Kalo, (*Frida Kahlo de Rivera*) meksička slikarka i kulturna ličnost poslednjih decenija XX veka. Tokom života je uradila 145 slika od toga su preko pedeset autoportreti, što je zainteresovalo psihoanalitičare

da analiziraju njihovo značenje. Frida Kalo je imala mnogo uspona i padova u svom životu, a ti događaji se ogledaju u njenim slikama. Posmatrajući njena dela, nemoguće je njen život i stvaralaštvo posmatrati odvojeno. U njenim slikama se vidi njena patnja i prepoznaje se njena priroda kombinovana sa fizičkim bolom, duševnom patnjom, mislima o smrti i ljubavi sa svojom velikom ljubavi i suprugom, Dijegom Riverom. Slike Fride Kalo predstavljaju njene umetničke doživljaje tradicionalnog i živog meksičkog kolorita, sa sadržajima iz astečke kulture koji imaju simbolički značaj. Elementi korena i drveta, prisutni u njenim delima, tumače se kao znaci gubitka, posebno kao simbol neplodnosti i osakaćene noge, nastale kao posledice bolesti i saobraćajne nesreće.

Takodje je Frida Kalo posvetila veliki broj svojih radova autoportretima u kojima je prikazivala svoje želje i frustracije, putem ličnih koncepata i simbola. Na pitanje zašto je posvetila veliki broj radova autoportretima, izjavila je: *"Ja slikam sebe jer sam često sama. Ja poznajem sebe najbolje"*. Slika *"Autoportret sa kratkom kosom"* je nastala nakon rastanka sa Dijegom Riverom. Iako je do tada sebe predstavljala obučenu u meksičku tradicionalnu nošnju sa dugačkom kosom, ovde vidimo pokušaj identifikacije sa Riverom i pokušaj njegove internalizacije - kratka kosa, prevelika muška odeća. Mentalna predstava koja se formirala u njenom nesvesnom kao znak gubitka koji je proživljavala i tragovi odsečene kose daju morbidno osećanje koje se

može povezati sa njegovim odlaskom, nakon rastanka.

U svojim slikama, Frida Kalo prikazuje dualnost elemenata - toplina i hladnoća, svetlo i tama, dan i noć, mesec i sunce, muško i žensko, u kojim je zastupljena lična dvojnost Fride Kahlo, delom odražena i na antagonistički i dualistički identitet njenih promena u društvu. Patnje koje je prošla u životu su joj uzrokovala da se nesvesno pobuni protiv moderne, dominantne muške kulture. Ta dvojnost je očigledna na slici *"Dve Fride"*, što je njena najznačajnija slika. Na slici je prikazana žena s jednim jedinstvenim postojanjem u obliku dva tela. Njeno postojanje se deli. Nepodudarni elementi dvaju identiteta, evropskog i meksičkog, deli telo i dušu u svakog od njih koji su u jakom kontrastu. S desne strane je moderna Frida, savremena žena, a sa leve strane je žena odana domovini s toplom bojom (pigmentima), mekana i u skladnim kombinacijama [5].

Publika

U razmatranju kako umetnička dela funkcionišu u svetu, pored istraživanja individualnih unutrašnjih procesa, postavlja se pitanje kako gledaoci reaguju na njega? Drugim rečima, jednom kada je umetničko delo postavljeno pred publiku, na koji način rade emocije i ideje koje gledaoci dovedu do umetničkog dela i pomažu da umetničko delo dobije javno značenje?

Na kojim se to osećanjima temelji umetnost? Umetničko delo u sebi krije sadržaje koji nisu očigledni, i koje mogu da protumače samo oni obrazo-

vani koji poznaju njegova pravila tumačenja. Gledalac se intenzivno projektuje kroz doživljaj i tumačenje umetničkog simbola. Ponekad umetnik pretežno želi da ostvari dijalog sa posmatračem, da ga pokrene, šokira, provocira, razbije rutinu [6,7,8].

Kod posmatranja umetničkog dela, u velikom broju slučajeva nema nedoumice. Kada gledalac posmatra slike, njegove misli su velikim delom usmerene na prepoznavanje specifičnih formi i odgonetanje značenja slike. Akcenat je na iskustvu posmatrača, na tome šta on oseća dok posmatra umetničko delo. Ovaj dijalog slike i posmatrača može da izostane ukoliko umetnik nije dovoljno vešt, ili ako posmatrač ne ume istinski da ceni ovu vrstu umetnosti.

Poseban je odnos publike prema kiču. Kič je stav da se delo po svaku cenu sviđa što većem broju ljudi. A da bi se svideo, treba da potvrdi ono što svi žele da čuju, da bude u službi opšteprihvaćenih ideja. Kič se temelji na ukusima, i to onim sladunjavim. Korisnik kiča odnosno "kič-čovek" (*Kitsch-mensch*) je korisnik "lošeg ukusa", koji misli da umetnost mora da pruža samo „ugodne, dopadljive i zaslađene utiske“ [3].

Međutim, pri susretu sa apstraktnim slikarstvom gledalac može biti zbunjen. Nekoliko tačaka na platnu, polja čiste boje, splet linija, ne izazivaju nikakvu asocijaciju. Dok drugi stoje pred slikom i nepomično je posmatraju, gledalac se može zapitati u čemu je stvar i šta propušta da vidi. Ali reč je o sasvim normalnoj reakciji. Ap-

straktno slikarstvo ne predstavlja jednu jedinstvenu celinu, pogotovo ne stilski ujednačenu. Nekada je više u pitanju eksperiment, igra, istraživanje, nekada izražavanje emocije. Apstraktna umetnost je lišena svih onih činilaca koji opterećuju svesni nivo čovekove egzistencije i usmerena je na sam dijalog umetnika i ljudskog bića. Ono zbog čega je apstraktno slikarstvo toliko specifično jeste to što poseduje kvalitet kojeg je svaka druga vrsta umetnosti lišena - rasterećenje od predmetnog sadržaja, prostor za neometano strujanje misli, mentalno ili emocionalno pročišćenje [6].

ZAKLJUČAK

Kroz psihoanalitički doprinos sagledavanja triangularnog odnosa umetnik-umetničko delo-publika, može se dobiti kompletna slika stvaranja umetničkog dela i dejstva umetničkog dela na publiku. Posmatranjem rada jednog umetnika i njegovog umetničkog dela, može se proceniti ličnost umetnika i način na koji se ona prelama na delo, kao i da se ukaže na motive koji dovode do nametanja određenih tema u umetničkom stvaralaštvu. Umetničko delo je individualna kreacija umetnika kojima se prikazuju sadržaji koje je umetnik svesno zamislio i doživeo, ali koje u sebi krije i nesvesne sadržaje i fantazije koji nisu očigledni i koji se kroz umetničko stvaranje probijaju u spoljni svet. Posmatrajući umetničko delo, publika se projektuje kroz doživljaj i tumačenje umetničkog simbola.

PSYCHOANALYSIS AND ART

Gordana Dedić

Clinic for Psychiatry, School of Medicine,
Military Medical Academy, University
of Defense, Belgrade, Serbia

Summary

Every artwork is related to subconscious of the artist. Subconscious desires and fantasies of the artist through the artistic creation protrude outside the world.

As a creative process, art itself is a psychological process. Creating an artwork is the product of deprivation of basic needs and instincts that exists in man. The process of artistic creation is the product of internal conflict, which is expressed through images and symbols, which is ego processed by sublimation. The artist projects his psychological being through artistic media, and created artwork is a product of his projections.

In the triangular relationship artist - artwork - audience, in this paper are discussed the questions: what is art, whether there are the typically personality traits of the artist and the psychological processes behind the creation of the artwork, as well as the way in which art affects the observers.

Key words: psychoanalysis, art, psychotherapy

Literatura

1. Frojd S. Iz kulture i umetnosti, Sabrana dela, knjiga 5, Matica srpska, 1981
2. Malchiodi C. Depth Psychology of Art. Psychology Today. <https://www.psychologytoday.com/>
3. Panić V. Psihologija i umetnost, Zavod za udžbenike, Beograd, 2012
4. Nader K, Moosa J. The Relationship between Art and Psychology. J. Life Sci. Biomed. 2(4): 129-133, 2012
5. Dadvar Abo A, Kamarzarrin H, Mansorvar R, Khaledian M. Examining Frida Kahlo's Self-portraits from the Perspective of Psychoanalysis. International Journal of Arts 2013, 3(2): 11-17.
6. Erić M, Bjekić J, Stojimirović E, Živanović M. Opšta kreativna sposobnost i aspekti kreativnog mišljenja kod umetnika i ne-umetnika. Primenjena psihologija, 2012,5(2):169-182
7. Stuckey H, Nobel J. The Connection Between Art, Healing and Public Health: A Review of Current Literature. Am J Public Health. 2010;100: 254–263.
8. Dedić G. Medicinska etika. Beograd: Medija centar Odbrana; 2015 ISBN 978-86-335-0455-3

Gordana Dedić
Klinika za psihijatriju
Medicinski fakultet
Vojnomedicinske akademije
Univerzitet odbrane
Gandijeva 100/44
11 070 Novi Beograd, Srbija
Tel: +381 63 1299102
E-mail: gdedic146@gmail.com